De Heraut

van de

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1881 (*Staatsblad* N°. 124.)

Dit blad wordt geregeld des *Vrijdags* aan de geabonneerden verzonden.
Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseeren aan de **REDACTIE.** Abonnementen en Advertentien aan de **ADMINISTRATIE: Bureau: Warmoesstraat 96, te Amsterdam.**
Inzendingen, die later dan *Donderdag* 's namiddags te 12 uren worden ontvangen, kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Zondag 2 April 1899. N°. 1110.

Abonnementsprijs: *franco* aan huis, per drie maanden *f* **1.20**, voor het Buitenland per jaar *f* **6** bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers aan het Bureel **10** Cent
Abonnementen worden aangenomen door alle Boekhandelaren, Postdirecteuren enz. en aan het Bureel te Amsterdam.
Advertentiën: van **1** tot **6** regels *f* **1.20**, voor elken regel meer **20** Cent
Aanvragen en vermelding van liefdegaven en Verslagen van Vereen. **12** Ct. p. regel

„Opgewekt naar de Schriften."

[PASCHEN].

> En dat hij is opgewekt ten derden dage naar de Schriften.
> 1 Cor. 15:4c.

Die arme wereld!

Ze heeft geen Feest der Opstanding meer. Voor Immanuël die verrees, is alle hymne in haar feestzalen verstomd. Geen Paaschbloem mag op haar velden meer ontluiken. Al wat ze nog van het aloude hoog Getij van de Christenheid overhield is .... „Pasch-twee," .... om zich te vermeien in dartelheid.

Of ge in Gereformeerde of in Luthersche, in Roomsche of in Grieksche landen komt, maakt geen verschil. Overal waar de „verlichting" doordrong, trok een sombere wolk over het leven en hulde men zich in het donker van den dood. De kleine kinderen gelooven nog in het graf dat geopend werd. Ook doen het de landlieden nog in meer afgelegen hoeken. En voorts heeft God de Heere onder alle volk nog „de zijnen," een „klein kuddeke" dat de getrouwigheden bewaart, en leeft uit Jezus' Opstandingsleven. Maar bij de groote menigte is, heel Europa over, het Paaschgeloof in de laatste kwarteeuw radicaal uitgesleten. De wijzen dezer eeuw gingen voor, de geleerden volgden met starenden ernst, en toen het door deze leidslieden op het pad der wetenschap was uitgemaakt, dat elk wonder ongerijmd, en dus ook het wonder van Jezus' Verrijzenis uit den dood een legende was, hebben de tweede-hand-geleerden, met al wat verlicht en wat beschaafd was, Paschen uitgeluid, en met heesche keel zong Jan Rap het na en meê, dat we van Paschen, altoos behoudens den uitgangsdag, nu af waren.

Ga in onze groote steden de straten en grachten dan ook maar langs, en klop aan waar de toongevende klasse woont, en zoo ge er op de tien huizen nog één vindt, waarin men op Paschen in dank en aanbidding voor Jezus' Opstanding uit de dooden nederknielt, zult ge uw stoutste verwachting overtroffen zien.

Men is er overheen. Men trotseert er den dood. Sterven moet een ieder toch. Welnu, laat men dan philosophisch sterven. Dan bukt men voor de natuurnoodwendigheid. Of er aan de overzij van het graf nog iets komt, niemand weet het. Een rampzaligheid is er stellig niet. Waartoe zou men dan vreeze kennen? En als protest tegen die vreeze maakt men al vast het graf onder bloemkransen onzichtbaar, tot straks de doodgraver de verflenste bloemen op de vaalt werpt.

Uw hart beeft er bij als ge het indenkt. En toch, zóó en niet anders is het. De dood drukt aller einde, en toch heeft de wereld moedwillig de lampe der Opstanding uitgeblazen.

Philosophisch sterven en aesthetisch begraven worden, werd het geheim van de matte berusting, waarin de ontkerstende wereld, zich bij den gedolven graf kuil terugtrekt.

Liefst zag ze zelfs dien graf kuil verdwijnen, en dan keert ze tot de *lijkverbranding* der aloude heidenwereld terug.

Het verloop der historie is daarbij aangrijpend.

Het Paradijs ging weg, en de dood kwam, en toen hebben de volken en natien eeuw in eeuw uit, gepeinsd, gezonnen om over den dood te zegevieren. In het oude Egypte met zijn heerlijk doodenboek, en in zijn „eeuwige grafsteden" met het verduurzaamde lijk in de sarcophaag, scheen de triomf behaald te zijn.

Maar de doode stad bleef een stad van dooden. Het leven ruischte er niet. En weêr ging in somberheid de gedachte aan het sterven onder, tot de mysteriën in het keizerlijk Rome verandering brachten, en in de dagen van Bethlehem een wonderlijke verwachting door de volken toog over een verlossing van den Dood die stond te komen.

En Jezus kwam. En Jezus stierf. En Jezus stond uit de dooden op.

En, hoor, daar gaat uit het Jeruzalem der Joden het eerst de zang van een Psalm des levens op.

En de volken luisteren toe. En dat roepen van „Immanuël verrees" verwint oor en hart. En het is of de lijkwade afglijdt, en of een blos van onvergankelijk leven zich op het verrukt gelaat afteekent.

Volk na volk zoekt den Doop. Niet lang meer of heel Zuid-Europa is voor den Christus gewonnen. Het overig deel van Europa komt na. En lang eer de Middeneeuwen ten einde loopen, is heel de toen bekende wereld gekerstend, en wordt het Paaschfeest in elke woning gevierd, en weêrklinkt van zee tot zee, en van de rivieren tot aan het einde der aarde, de jubelzang, dat Jezus den dood overwon, en roept het al in één adem: „o, Dood, waar is uw prikkel; o, graf, waar is uw overwinning!" En het *„De Heere is waarlijk opgestaan!"* stort telken jare, als Paschen wederkeert, nieuwe levenskracht en nieuwen levensmoed in het hart.

Zoo blonk het, maar niet al wat er blonk in dien jubel was „goud des geloofs." Verre van daar. Met vol geloof zongen onder alle natiën slechts kleine minderheden. De massa's, ook toen, waren wereldsch. Geld voor geloof en genot voor hemelgeneugte. Maar men dreef meê af op den stroom van het kerkelijk leven Men had er nog geen lust in om de heilige beeltenis uit haar lijst te nemen en te verscheuren. Het leven vond men schooner dan den dood, en daarom boeide Paschen meer dan het graf.

Er zat nog iets van den schrik des doods in de harten, en daarom trok Jezus aan. Hij die dood en graf verslonden had.

Ten leste kon men zich geen leven zonder Paschen meer indenken.

Jezus' Verrijzenis, opdat men eens zelf verrijzen mocht, was het geloof en de hope die geprent stonden in aller hart en die haar stempel afdrukten op het leven.

En daar school de fout.

Om te kunnen gelooven in eigen verrijzenis, geloofde men willig dat Jezus verrees. De heilige apostel had het juist omgekeerd beleden: „Indien de dooden niet worden opgewekt, dan is ook uw Heiland niet verrezen."

Maar had de wereld zich aan den apostel te storen? Egoistisch was haar wereldsch bestaan, en haar egoisme zou tot op het graf triomfeeren. Het Paschen moest *voor ons* zijn, voorspel van een tweede existentie van vreugde, als de eerste vreugde van het genieten dezer wereld in het graf zou zijn ondergegaan.

Zoo bloeide de vreugde van het Paaschfeest niet op persoonlijk geloof, maar op communaal egoisme, en aan datzelfde egoisme ontleende ze den moedwil, om als straks de Vorst der leugen het graf van Jezus weêr toe zou sluiten, hier en met ongebroken moed die leugen der Legende te weêrstaan.

Eerst sloop en kroop toen dat ongeloof. In de kringen der Vrijmetselaren en der dorre denkers geloofde men toen reeds lang niet meer in ons Paschen. Maar dit hield men stil. Onder de vrienden begon men te lachen om de onnoozelheid van het nog jubelende volk. Maar men beleed het niet openlijk. Men dorst niet. Een kreet van afschuw zou zijn opgegaan, als men toen reeds openlijk op de markt de ontkenning van Jezus' Opstanding had aangeslagen.

Maar allengs wies de stroom van dit ongeloof. Wat eerst een beekje was, zwol aan tot een rivier. Tot ten leste de dienaren van Gods Woord spandienst voor dat ongeloof gingen verrichten, en de theologie der Schriftaanranders, ten leste zelfs de predikers van het Evangelie tegen Immanuel getuigden.

Dat was voor nu een halve eeuw. Toen brak het uit en door. Geen dam of dijk baatte meer. En ja, een korte wijl, in de eerste verrassing, ging er toen een gemor, een gemompel onder de schare op. Maar in tien jaren tijds stierf ook dat gemompel weg, en toen was het gewonnen. Alleen de „dwepers" en de „fijnen" ergerden zich nog. Maar voor de wereld was Paschen weg. En zoo blij en jubelend als het eens van oord tot oord weêrklonken had: „De Heere is waarlijk opgestaan," zoo giftig en fel weêrklonk het nu in de gedagzaal en van den kansel, van den katheder en in het schotschrift: „Dat Jezus zou zijn opgestaan, is niets dan een fabel".

Zoo onderging het grof egoïsme zijn gerechte straf. God zelf ontnam aan de woelzieke egoïstische wereld het heilig pand van het geloof in de Verrijzenis van Immanuel.

God duldde het spel met het heiligste niet meer.

Gelooven in Jezus' Opstanding kunt ge alleen door den „Geest der waarheid," en Jezus zelf voegde er bij: „Welken de wereld niet kan ontvangen, *want zij ziet Hem niet en kent Hem niet.*" Maar, zoo ging Jezus voort, „gij kent Hem, *want Hij zal in u zijn.*"

Of elders: *„De wereld zal mij niet meer zien,* maar gij zult mij zien, want ik leef, en gij zult leven."

Met dit heilig zeggen had de wereldsch geworden kerk gespot. Ze had het onwaar willen maken. Ze had gewild, dat de wereld, *zonder* geloof, toch den verrezen Heiland zou zien.

En dat egoïstisch Paschen, dat onheilig Pascha, heeft God de Heere, in zijn rechtvaardig oordeel aan de wereld ontrukt. En nu is het weêr: Wie gelooft, *ziet het,* maar de wereld ziet het niet, en kan het niet zien, omdat ze haar onheiligen geest niet tegen den Heiligen Geest wil uitruilen.

Al schijnt er dus verlies te zijn, in de waarheid is er winste.

Jezus' eigen woord dat *„de wereld hem niet kan zien,"* is weêr waarheid geworden, en in de prediking des geloofs is de volle, rijke, heilige beteekenis van Pascha weêr in al haar luister aan het licht getreden.

Wie nu nog in Pascha gelooft, staat weêr waar de apostelen stonden.

De geestelijke diepte kwam in ons Opstandingsgeloof terug.

Denk aan wat Paulus naar de weelderigen in het dartele Corinthe schreef: Ik heb u niet maar verkondigd, dat Jezus opgewekt is uit de dooden, maar er bij, dat Jezus is opgewekt *naar de Schriften.*

Wat zegt dat, wat ligt daarin?

Naar de Schriften, beduidt dit: Naar luid van het Evangelisch verhaal, naar luid van het bericht van Jezus' Verrijzenis, dat én Mattheüs én Johannes ons achterliet, zij die Jezus den dag zelf na zijn Verrijzenis levend aanschouwd hebben?

Maar immers dit kan niet. Toen Paulus naar Corinthe schreef, bestond er nog geen Evangelie op schrift, bestond er nog geen Nieuw Testament. Er was nog niets dan het Oude.

Naar de Schriften, kan alzoo niet anders bedoelen noch beduiden, dan dat ge gelooven zult, dat Jezus opgewekt is *naar de Schriften van Mozes en al de profeten.*

Het is een weerklank op wat de verrezen Heiland zelf op den weg van Emmaus naar Jeruzalem deed, toen hij aan Cleopas en Lukas uitlegde, Mozes en al de profeten doorloopende, dat de Zoon des menschen alle deze dingen lijden moest, en dat die lijdensweg uitliep op de Verrijzenis in heerlijkheid.

Opgewekt *naar de Schriften.* Niet naar een enkel toevallig woord in die Schriften des Ouden Verbonds, waar van opstanding sprake viel, of zinbeeldig op opstanding geduid werd.

Neen, *naar de Schriften,* d. i. naar die Schriften in haar geheel. Naar die Schriften in haar rijke grondbeteekenis.

Onder alle overige volken was het al een tasten in duisternis. Maar over Israel was een licht opgegaan, het licht van Gods heilige Openbaring. En van die Openbaring was het beeld *in die Schriften* opgevangen.

Zoo gaven die Schriften des Ouden Verbonds een geheel anderen blik op ons menschelijk leven, op ons menschelijk bestaan, op ons menschelijk hart, op den band tusschen God en mensch, op den band in den mensch tusschen ziel en lichaam, op het sterven, op het graf, en op wat over het graf aller deel zou zijn, in eeuwigen jammer of in eeuwige vreugde.

Naar die Schriften wandelde op het levenspad niet een ieder mensch, voor zichzelf alleen, maar wandelden allen saam als één geslacht, als de ééne menschheid. In één schuld verzonken. Door ééne zonde vergiftigd. Eén dood, en straks den eeuwigen dood tegengaande. Hulpeloos. Verloren. Niet te redden uit en in zichzelf. Zoo dat geen bloemen op het graf hielpen, en alle verbloeming niets dan zelfbedrog was.

Maar ook, *naar die Schriften* was er een Heiland, was er een Verlosser, was er een Redder bij God besteld. Gods Gezalfde zou ons vleesch aannemen. Hij zou ons ten Hoofd zijn. We zouden weêr een Profeet, een Priester, een Koning erlangen. Als een held zou hij allen voorgaan. Zou de machten van hel en satan aantasten. Zou den strijd voor ons ten bloede toe doorworstelen.

Maar dan, als hij in en door den dood den last van toorn en van schuld van ons had geschoven, *dan zou hij de dagen verlengen.* Dan zou er opstanding zijn. Dan het leven rijzen uit den dood.

Verrees hij niet, dan zou het wezen, dat God onderlag en Satan overwon. Maar ook, dit *kon* niet, want zoo waarachtig God leeft, zal Gods raad overwinnen.

En daarom *naar de Schriften* kon hij niet van den dood gehouden worden.

„Gij zult mijne ziele in de hel niet verlaten, Gij zult niet toelaten dat uw heilige de verderving zie."

En zoo *is* Jezus opgestaan.

En al wie *naar de Schriften* geloofde en beleed en leefde, heeft het gevoeld, dat het zoo moest, en zoo was.

Naar de Schriften, en *met* die Schriften gaat er door de wereld een andere, een heilige levensstroom, die den stroom der wereld dwars doorkruist.

En nu over dien stroom der wereld hangt niets dan de schaduwe des doods. Maar over dien heiligen stroom naar de Schriften fonkelt het licht, tintelt het leven.

Hier is Paschen.
Hier is Opstanding.
Hier is *Immanuël, die verrees.*

Juist daarom moest het Oude Testament zoo fel bestreden worden. Onder de Lutherschen zelfs werd het zoogoed als geheel aan een kant gezet. En ook onder ons heugen de dagen nog, dat men „Nieuwe Testamenten" voor Bijbels uitdeelde. En alsof het nog niet genoeg was, heeft toen de critiek zich opgemaakt, om heel het gebouw des Ouden Testaments te sloopen. In de kringen van wie die critiek volgt heeft men dan ook kortweg geen Oude Testament meer. Het is uit elkaar gevallen. Het is vol fabelen gebleken. Het bestaat als Testament niet meer. Wat voor Jezus immers *„de Schriften"* was, is voor die wijzen onzer eeuw weg.

En natuurlijk, als wat Jezus als „de Schriften" eerde niet meer voor u bestaat, dan valt vanzelf ook voor u weg, wat *„naar die Schriften"* geschied zou zijn. Wat dus Paulus aan die van Corinthe toeriep: dat Christus gestorven is *naar de Schriften,* en dat hij ten derden dage opgewekt is *naar de Schriften,* het was al inbeelding en zelfbedrog.

Er zijn geen *Schriften,* en dus kan er ook niets *naar* „die Schriften" gebeuren. En zoo gleed met de Schriften des Ouden Testaments heel ons Paschen uit het zielsbesef weg.

Van nature had onder de volkeren een voorstelling geheerscht, die uitliep op den dood. Toen had God in Israel een geheel andere voorstelling gegeven, die door den dood tot het leven leidde, en die voorstelling lag gedocumenteerd in de Schriften.

Thans stiet men die van God gegeven voorstelling weêr weg, en dus ook de Schriften, waarin ze geproclameerd lag.

Zoo viel men terug in wat eens de heidenen waanden. Uit het leven zonk men in

---

Het Psalmgezang op de Pré-aux-clercs.

Het was de lente van het jaar 1558. Frankrijk aarzelde nog in de keuze tusschen Rome en de Reformatie. De koning, Hendrik II, vleide nu eens de Hugenoten dan weer de Pausgezinden, maar stond toch het meest onder den invloed van een der bitterste vijandinnen der Hervorming, Diana Poitiers, die er behagen in schepte brandstapels op te richten voor de aanhangers der reformatie, ten einde zich dan te verrijken met hunne geconfisceerde goederen. Haar ter zijde stond de als generalissimus en minister oppermachtige connetable van Montmorency; en beiden werden geruggesteund in hunne worsteling tegen den voortgang der waarheid naar Gods Woord door de zes broeders uit de machtige hertogelijke familie der Guises.

Doch al deze tegenstand, welke de bitterste vervolgingen der Gereformeerden in het leven riep, was niet bij machte de vorderingen van de kerk der reformatie te keeren. Een machtige tak van de koninklijke familie, de hertogen van Bourbon, Anton van Bourbon, de echtgenoot van Jeanne d'Albret en zijn broeder Lodewijk van Condé was haar toegedaan. Voorts nog andere aanzienlijke personen zooals de edele Admiraal de Coligny en verscheidene parlementsleden, allen mannen van zedelijken ernst.

Daarom verwondert het ons niet, nu en dan op te merken, hoezeer de Fransche maatschappij zich aangetrokken gevoelde door de hoogere aspiratiën van den Gereformeerden godsdienst. Een bewijs daarvoor levert wat wij nu gaan verhalen.

Op de Pré-aux-Clercs, blijkens den naam, de gewone wandelplaats der geestelijken en studenten, aan den linker oever der Seine vlak tegenover de Tuileriën gelegen, kon men op bovengenoemden tijd avond aan avond de jonge menschen, daareven vermeld, vinden, zich vermakende met het zingen van de Psalmen, die pas op muziek gezet waren. De schoonheid dezer jeugdige stemmen en de plechtige ernst van het gezang trokken spoedig een groot aantal hoorders naar de wandelplaats. Eerst waren het andere studenten, die hunne stemmen paarden aan de eerste en hierdoor het koor vergrootten, vervolgens eene breede schare van lieden die tot de hooge standen behoorden of aan het hof verbonden waren.

De vertaling der Psalmen door Marot was, trots het verbod der Sorbonne, zeer verspreid onder de Roomschen. Men was er vooral veel smaak in gaan krijgen, nadat de bewerker ze, op bevel van Frans I, aan Karel V, bij zijn tocht door Frankrijk had aangeboden. „Deze vorst", zegt een tijdgenoot „nam de vertaling welwillend aan, en prees ze met woord en daad, terwijl hij Marot aanmoedigde om de andere Psalmen ook nog te vertalen. Toen de muziek der beide vorsten dit zagen en hoorden, zetten zij ze op muziek en ieder zong ze."

De Sorbonne veroordeelde deze Psalmen in 1531, maar kort daarna, in 1541, keurde de Paus goed, dat ze te Rome gedrukt werden, waarom de Sorbonne ze op haar beurt, doch eerst in 1561, tegen haar zin toeliet. Toen dus de Psalmen op de Pré-aux-clercs gezongen werden leefde men nog onder het strenge verbod, den Bijbel, dus ook de Psalmen, den leeken in handen te geven.

De jonge lieden zongen dan en hieven hunne harten tot God op. Iederen avond kreeg het koor nieuwe stemmen. Toen ze het voorwerp der algemeene opmerkzaamheid waren geworden, vonden zij er genoegen in, ten einde zich te beter te doen hooren door de samengevloeide schare en hun schoon gezang te beter ten hemel te doen rijzen, de groote wandelplaats als in processie op en neer te gaan. Alle hoogten, alle muren waren vol menschen, die genieten wilden van dat schouwspel, wilden hooren en zien. De koning van Navarre kwam er met zijn gevolg van Fransche heeren en vreemdelingen. Dit kleine hof stelde zich aan het hoofd van den stoet en maakte verscheidene malen met hen de wandeling over de Pré-aux-clercs. Deze marsch had verscheidene avonden achtereen plaats en het volk liep elken avond in grooteren getale toe, bekoord door een voor hen zoo nieuwe vertooning. 't Was een onderrichting des volks, die heel wat afweek van die welke men hun gaf, als men hen riep naar de moordschavotten. 't Bevorderde de Reformatie.

Zooals in den regel met goede dingen werden deze samenkomsten niet verstoord door wanorde; het gezang ademde niet anders dan vrede en godsvrucht. Hadde men nu maar dit genoegen des volks geduld. Maar ongelukkiglijk werden nijd en haat wakker, en smeekte men den koning er een einde aan te maken, op grond dat ze de openbare orde verstoorden. Hij verbood dus deze zangen en verklaarde ieder rebel, die het waagde naar de Pré-aux-clercs te gaan om ze voort te zetten. Bovendien kreeg de zegelbewaarder bevel, een onderzoek te openen tegen de personen, welke aan deze samenkomsten deelgenomen hadden.

Maar al had de Sorbonne, de inkwisitie in het klein, al de heftigheid van hare oudere zuster, zij had Gode zij dank in geenen deele hare groote macht en dikwijls ontrukten de overheden uit hare handen de onschuldigen, die zij treffen wilde. Als een groot aantal zangers gearresteerd was en een onderzoek tegen hen ingesteld werd was het niet mogelijk de beschuldigden een andere misdaad te verwijten, dan dat zij in het Fransch hadden gezongen, wat de monniken in het Latijn deden, en daar de Psalmen van Marot niet verboden waren, moest men ze wel loslaten.

Toch liet de zwakke koning, wiens toorn men gemakkelijk kon opwekken door onware beschuldigingen al de zwaarte van zijn boosheid vallen op eenen zijner trouwste dienaren, den dapperen generaal d'Andelot, oudsten broeder van Coligny, dien men gewoonlijk den Ridder zonder vrees noemde. Hij had geen deel genomen aan de zangen, maar men was blij, dit voorwendsel te kunnen aangrijpen, om een man van aanzien en invloed, die de reformatie in Bretagne had bevorderd, te straffen.

Hij werd gearresteerd en gevangen gezet in de gevangenis van het kasteel van Melun, tot groote droefheid van de kerk van Parijs, ja van alle kerken in Frankrijk.

Hij openbaarde tijdens zijne gevangenschap, grooten heldenmoed. Alle predikanten van Parijs, ja Calvijn zelf bemoedigden hem door brieven. De laatste schreef hem het volgende: „Nadat ik uwe letteren ontvangen had, hoorde ik het treurige nieuws van hetgeen men kwaads tegen u is gaan beramen. Maar hoe dit ook zijn mag, wij moeten elkaar zoo vertroosten, dat wij God verheerlijken in Zijn trouw aan ons. Laten de menschen slechts tegen u boos zijn, als God u maar zijne vrijspraak schenkt."

De kardinaal de Guise, die deze vervolging in stilte leidde, schrikte terug voor de gevolgen van Andelot's getrouwheid aan den Heer. Indien de heldendood van onbekende mannen reeds overal het zaad des Evangelies doet ontkiemen, wat zal dan het voorbeeld van een groot en geacht man van aanzien doen, dacht de kerkvorst.

Men besloot met list te handelen; en zich bedienende van de tranen zijner vrouw verkreeg men van Andelot, dat hij, ter verkrijging zijner vrijheid, een mis zou laten opdragen in zijne tegenwoordigheid, zonder dat men van hem de herroeping zou eischen. Hij begreep eerst het gewicht van deze overeenkomst door de ergernis, die hij in de kerk van Parijs verwekte en de strenge berispingen van Calvijn. Toen beleed hij zijn schuld en toonde openlijk, dat hij tot de kerk der Reformatie behoorde en zijn val diep betreurde.

DE GAAY FORTMAN.

den dood neder. Van het hemelsch *licht* keerde men naar 's werelds *donker* terug.

En zoo kon Paschen geen stand houden.

Opgewekt *naar de Schriften!* riep de apostel uit.

In het graf gebleven naar 's werelds axioma! werd de uitspraak onzer eeuw.

Maar onder de gekenden des Heeren is juist in het aangezicht dier loochening, de vreugdevolle belijdenis van „Jezus' Verrijzenis uit de dooden," verrijkt en verdiept.

Het koor van wie nog den Paaschpsalm aanheffen, moge in aantal geslonken zijn, in zuiverheid van toon won het. Onder die nu nog meêzingen is niemand meer die niet *uit het hart* Immanuel toezingt. Het leven des Geestes ruischt in hun jubelzangen.

En waaraan anders dankt ge dit, dan daaraan dat nu ook uw zielsbestaan, uw zielservaren, heel de wereld van uw gedachten, wat Paulus zou noemen, *naar de Schriften* is. Staande *tegenover* wat de wereld als wijsheid uitgeeft, maar *aangesloten* aan en passende op hetgeen God eens door Mozes en de Profeten had geopenbaard. Uw dood bekennende, uw valsche leven in Christus afstervende, en nu, door den dood heen, grijpende naar dat eeuwige leven, dat uw Jezus, door dood en graf heen, aan het licht heeft gebracht.

Een leven, dat ja, straks, als God u oproept, eerst in zijn volheid voor u blinken zal, maar toch een leven, waarvan ge nu, hier reeds, den verfrisschenden adem u voelt tegenwaaien, dat voor u ritselt in de gemeenschap der heiligen, dat als een verheffende en bezielende kracht in uw hart werkt, dat u steeds zijn licht vooruit werpt op uw levensweg, en dat zich alleen door uw zonde voor een wijle laat terugdringen.

Paschen komt daarom niet maar *bij* ons leven, maar het *is* ons leven. „Immanuel, die verrees", is ons het lichtend middenpunt der historie, waaruit alle stralen van vreugde en hooge blijdschap ons toeschieten. En wat Immanuël voor de historie der eeuwen werd, dat is hij in dieper gevoelden zin nog vóór de historie van ons eigen hart geworden: het middenpunt waarom al het leven onzer ziel zich beweegt.

„De verzenen vermorzelen."

> En ik zal vijandschap zetten tusschen u en tusschen deze vrouwe, en tusschen uwen zade en tusschen haren zade. Dat selve zal u den kop vermorzelen, en gij zult het de verzenen vermorzelen.
> Gen. 3 : 15.

Van het Kruis van uw Heiland (dien' wonderen Boom des levens voor alle ziel die ten eeuwigen leven ingaat) is *dit* het geheimzinnigheerlijke, dat er vrucht van gemaakt is, nog eer het op Golgotha was opgericht.

Jezus zelf sprak het voor de Joden uit: „Abraham, uw vader, heeft zeer begeerd mijnen dag te zien, en hij heeft dien gezien, en is verheugd geworden" (Joh. 8 : 56).

Voor ons die in het volle daglicht van den „Opgang uit de hoogte" (Luk. 1 : 78) wandelen, is het bijna ondoenlijk, recht in te leven in de geloofsexistentie der vaderen vanouds, voor wie het alles nog te komen stond in verre toekomst; en alleen onze eigen vurige hope op het verschijnen van het „Teeken van den Zoon des menschen" in zijn *tweede* toekomst, geeft ons een aan het hunne verwant besef.

Maar aan de zaak zelve mag geen oogenblik getwijfeld.

Ook onder de oudvaderen had God zijn uitverkorenen. Die allen waren evenals wij in zonde ontvangen en geboren. Ook voor hen was geen andere naam onder den hemel gegeven, om zalig te worden. En, heel de Schriften des Ouden Verbonds door, glinsteren heerlijke vonken van geloof in den Messias, in „dien Engel des aangezichts, die in al *hun* benauwdheden benauwd was geweest" (Jes. 63). En wie zal het program voor Golgotha in Jesaja 53 lezen, zonder als met handen te tasten, hoezeer en hoe sterk ze, dank zij de wereld der visioenen, reeds aan het *tasten* van de realiteit van Golgotha, eeuwenlang eer het Jezus' Kruis droeg, toe zijn geweest?

Ze hadden meer dan de enkele belofte.

Ze *wisten* niet maar van die toekomst, maar ze *zagen* in die toekomst in. Niet met eigen verbeelding of gissingsvermogen, maar omdat God zelf door zijnen Heiligen Geest hun verbeelding als instrument gebruikte.

Zelfs de prediking, die de Christus in de dagen van Noach, vlak vóór den Zondvloed deed uitgaan, verbindt de apostel Petrus onmiddellijk met Golgotha. „Christus, zoo zegt hij, heeft *eenmaal* voor de zonde geleden, opdat hij ons tot God zou brengen, die wel gedood is naar het vleesch, maar levend gemaakt naar den geest, in denwelken hij ook in de dagen van Noach aan de gevangen zielen gepredikt heeft" (1 Petr. 3 : 18—20).

De Christus komt uit het eeuwig Verbond tusschen Vader, Zoon en Heiligen Geest.

Hij die Adams gevallen geslacht den vrede zou aanbrengen, komt uit den eeuwigen *„Raad des Vredes."*

Hij *is* Messias *eer* het geslacht viel, welks Messias hij zijn zou. En altoos is van het Messiasbeeld de schaduw van het Kruis onafscheidelijk.

De Man van smarte. De *„lijdende knecht Gods."*

Terstond na den val komt dit dan ook uit.

Adam was geen kind, en werd niet opeens een onnoozele door zijn val. Hij was geschapen in gerechtigheid, in heiligheid, *en in wijsheid.* Niet dat hij *alle dingen* wist, noch ook dat geen meerder en voller kennis voor hem was opgelegd. Maar zijn inzicht in het *wezen* der dingen was even helder als het licht dat het paradijs omscheen. Er was geen *verduistering.*

En wel trad die verduistering na zijn val in, maar toch niet zoo plotseling, dat hij opeens niets meer zag. De schemering *begon*, en die schemering zou tot *duisternis* verdicht worden. Maar in de eerste ontsetting over de zonde, nam die schemering nog pas haar aanvang.

Zeg dus niet, dat Adam de heerlijke paradijsbelofte niet zoo wel verstond als gij. Allicht verstond hij die klaarder en beter.

Die belofte van „het vrouwezaad," van dat „zetten van vijandschap," en van die doodelijke worsteling, waarin van de twee worstelaars de één *verpletterd*, en de ander *gewond* zou worden.

En in die laatste tegenstelling school het mysterie.

Hij, wien de verzenen vermorzeld worden, *valt*, maar ook als hij gevallen nederligt, blijft het *leven* in hem, en indien hem de vermorzelde hielpees hersteld wordt, *staat hij weer op*, en triomfeert.

Daarentegen hij, wien de *kop* vermorzeld wordt, die boet het *leven* in. Die is weg voor eeuwig en altoos.

En onder het beeld dier tegenstelling nu profeteert de Geest aan Adam én Satans volkomen ondergang, én het lijden dat op Jezus komen zou, én Jezus' wederopstanding uit den dood.

Geen twijfel dan ook, of, toen Jezus aan Lukas en Cleopas, langs den weg van Emmaus, naar Jeruzalem terugkeerende, al de Schriften uitlegde, beginnende van Mozes en doorgaande tot al de profeten, is Jezus met Gen. 3 : 15 begonnen.

Het zou zijn een alleen maar aan de verzenen, d. i. aan den hiel, vermorzeld worden, en dus de mogelijkheid laten van weer te kunnen *opstaan*.

Zóo moest de Christus lijden, en alzoo in zijn heerlijkheid ingaan!

Er is geen sprake van gifspuwing, maar van den *wreeden beet* van de slang.

Dat toont het gekozen woord.

Gif bederft het bloed, maar vermindert geen lichaamsdeel. Staat hier dus dat de hiel gebroken, geknakt, verbrijzeld, vermorzeld zal worden, en zulks met geheel hetzelfde woord, dat voor het *verpletteren van den kop* der slang gebezigd wordt, dan hebt ge te denken aan een *beet* van de slang in zeer eigenlijken zin. Vergiftiging van het bloed tast heel het leven aan. Hier is niet van dat *gif* sprake, maar van een *vermorzeling*, zonder meer.

Let ook op de volgorde.

Er staat niet, dat de slang Messias in den hiel zal wonden, en dat Messias, om die wonde te wreken, de slang den kop zal verpletteren.

De orde is omgekeerd.

Niet Satan valt Jezus aan, maar Messias de slang. En daarom heet het eerst: „Het zaad der vrouw zal u den kop vermorzelen," en dan pas: „en gij zult het de verzenen vermorzelen."

Er is dus hier geen sprake van dat gestadig verloop der geschiedenis, waarin Satan de kinderen der vrouw verleidt en tot zonde brengt en geestelijk vermoordt.

Neen, er wordt duidelijk gehandeld over één enkele, één zeer bepaalde *gebeurtenis*, die hierin bestaan zal, dat het zaad der vrouw de slang aanvalt, om Satan voor eeuwig van zijn macht te berooven. En het is bij dien aanval dat de slang de verzenen van Messias vermorzelen zal, om zelf in den kop verpletterd te worden.

Wat is die hiel? Wat zijn die verzenen?

Wat anders dan het eere-attribuut van den mensch als *mensch*.

De slang zou voortaan *kruipen* op den buik; en alle dier, dat loopt of vliegt of zwemt, heeft de levenslijn in den kop dwars of benedenwaarts. De orang oetang, al *kan* hij overeind loopen, even goed als het rund. *Rechtop gaan van nature*, zoodat kruipen of overdwars loopen, *tegen* de natuur ingaat, komt alleen bij den mensch voor. Het is het koninklijke van zijn verschijning. Het symbool van zijn geschapen zijn naar Gods beeld. Zelfs als het kind kruipt, schuift het *zittend* voort. Het *rechtop gaan* beteekent de heerschappij die aan de menschelijke natuur over alle andere natuur is gegeven.

En dat de mensch dit kan, is ja eisch van heel zijn bouw, maar *mogelijk* wordt het alleen door de onbegrijpelijk kunstige schepping van *den menschelijken voet*, met zijn sleutel in den *hiel*, of in de *verzenen*.

Wij denken daar niet op.

Maar een slang die denken kon, zou den mensch niet zijn *conscientie*, en niet zijn *verstand*, noch zijn *ziel*, maar zijn *verzenen* benijden. Zij moet kruipen en schuifelen, omdat ze zulke verzenen *mist*. Maar de mensch *heeft* ze, en dát juist maakt hem *mensch*.

Om den mensch in zijn menschelijk privilege aan te grijpen, moet dus die *hiel* vernield, moeten die *verzenen* vermorzeld. Dan *valt* de mensch, en ligt hij neder, hulpeloos en zonder verder te kunnen. En dan kruipt en schuifelt de slang triomfeerend om hem heen en hem vooruit. Als de mensch voor den grond ligt met vermorzelde verzenen, dan *wint de slang het*. Dan kan *zij*, wat de mensch *niet* kan.

Zijn dus die verzenen hier zinbeeld van Jezus' *menschelijke natuur*, dan zegt het ons, dat Jezus ons alleen kon redden, door onze menschelijke natuur aan te nemen, en dat hij in die menschelijke natuur al zijn lijden doorworstelen moest.

Satan poogt het Verlossingswerk te verijdelen, door Jezus zijn menschelijke natuur *weer af te nemen*. Daarom valt al wat boos is op Jezus aan, om hem te dooden. Daarom moest het Kruis worden opgericht. Dát is Golgotha!

En wat Satan den kop verplettert is juist, dat dit *heel anders uitkomt*, dat Jezus, al sterft hij aan het Kruis, zijn menschelijke natuur *niet* verliest, maar *behoudt*, en dáárom straks verrijst, en weer opstaat uit de dooden.

Zoo schuilt in die ééne paradijsbelofte, met niets dan een schijnbaar harde beeldspraak, feitelijk (mits ge het beeld dieper indenkt) heel het mysterie én van de Vleeschwording, én van het Lijden, én van het Sterven, én van de Wederopstanding van uw Heiland. En wie zal ons dan zeggen hoeveel niet reeds Adam, onder de nawerking van zijn paradijs verstand van de diepte en de volheid van dit mysterie verstaan heeft?

Onzer is dat paradijs-verstand niet meer.

Van nature zijn alle kinderen der menschen thans, op het stuk van het Verlossings-mysterie, volkomen Daltonisten geworden. De kleuren van het Lijdens-mysterie fonkelen voor hun zielsoog, maar hun zielsoog onderscheidt niet meer. Het staart zich niet blind, maar, omdat het blind is, staart het zelfs niet meer.

Open gaat het oog voor Golgotha, en voor wat Golgotha inheeft, onder ons eerst dan, als de Heilige Geest ons de schellen weer van de oogen doet vallen, en er zacht licht instraalt.

Dat is dan de *„verlichting"* van wie werd wedergeboren en tot bekeering kwam.

En er zijn tijden geweest, dat het aldus geopend zielsoog, bij dat teedere licht, zoo vol gevoel en diep op Golgotha tuurde, dat schier geen kind van God afliet, of hij moest onder den vollen indruk van dat Golgotha komen, en elke schakeering van de tinten van dat lijden, en elken zin en elke beteekenis van dat Kruis voor zijner ziele zaligheid verstaan.

Dit is nu weg.

Men doet het nu korter af. „Ik ben zondaar. Er moet verzoening zijn. Jezus heeft die verzoening voor mij verworven. Dit geloof ik. Dus ben ik zalig," heet thans het Evangelie, dat men op een stuivertje schrijven kan.

En dat *is* ook het Evangelie, en dat *blijft* het Evangelie eeuwiglijk.

Maar of dat Evangelie werkelijk *heeft*, en *smaakt*, en *geniet*, wie er zoo oppervlakkig, als gold het de zuivering van een wonde aan zijn hand, overheen glijdt, laat dat uw eigen hart uitmaken.

In ieders leven zijn oogenblikken, dat men Golgotha voor weinig meer dan *pro memorie* uit trekt. Maar ge hebt ook wel die andere oogenblikken gekend, dat ge in Golgotha ingeleefd, met heel uw verbeelding er ingegaan, en verzonken zijt.

En nu dan, oordeel zelf, in welke van die beide keeren ge, als de verloste van uw Heiland, dat Golgotha hebt verstaan.

Amsterdam, 31 Maart 1899.

De Zondagsschool.

In onze reeks *„Het rijke leven"* spraken we ook over de Zondagsschool in Amerika, en hieraan danken we de vraag van een geacht inzender, of we dan de meening zijn toegedaan, dat de Zondagsschool in het leven der kerk thuis hoort.

Zonder nu zeer diep op deze quaestie in te gaan, willen we den vriendelijken vrager toch ook niet geheel zonder bescheid laten.

In de meeste Amerikaansche kerken heeft de Zondagsschool het groote kwaad gedaan, dat ze de catechisatie heeft opgeruimd. En dit hing weêr saam met de valsch dualistische en valsch spiritualistische opvatting, die overal onder den invloed van het Methodisme veld won.

Hierdoor toch won steeds meer de meening veld, om een kind, een knaap, een meisje, een jongman, een jongedochter, te beschouwen als dood, als buiten alle leven staande, als in geen Verband besloten, als ongeloovig, als staande met de heidenen geestelijk op één lijn.

Eerst als straks op twintigjarigen leeftijd, of iets vroeger of ook iets later, de Geest zulk een persoon bekeerde, kwam het leven, en dus vanzelf de lust om Gods Woord te lezen.

Het gaf derhalve niets, of men al catechiseerde. De catechisatie kon den Geest niet aanbrengen, en als de Geest kwam, kwam de verlichting vanzelf.

Eigenlijk het oude standpunt der Baptisten, maar dat, dank zij de ondiepheid van den *Kevail*, minder ten onzent, dan wel in Engeland en Amerika, de Methodisten de catechisatie eerst deed onderschatten en toen opruimen.

Een doode ziel begreep toch niets van de „verborgenheid des geloofs." Wat men niet begreep kon men toch niet leeren. En als straks de persoon bekeerd werd, was hij wijzer dan al zijn leermeesters. Geleerd niet van menschen, maar geleerd van God. En zoo misbruikte men 's Heeren woord bij Jeremia: „Ze zullen niet meer zeggen de een tot den ander: Ken den Heere, want ze zullen Mij allen kennen, van den oudste tot den jongste."

Maar anders stond het met heel kleine kinderen. Die begrepen wel niets van het geloof, maar die konden zeer wel Bijbelsche verhalen leeren. Dat was onderhoudend, dat was boeiend. De Zondag was zoo lang, waarom ze dan op Zondag niet met deze schoone geschiedenissen bezig gehouden? De Bijbelsche historie immers moest ieder kennen. Ook om later tot bekeering te komen, moesten de kinderen toch leeren dat Jezus in de wereld was gekomen, en wat daarachter lag, en daarop volgde.

Maar natuurlijk dat behoefde en kon een predikant niet doen. Hij kon het niet, omdat hij op Zondag bezet was. En het hoefde niet, want Bijbelsche verhalen aan de kinderen leeren, kan een ieder.

En zoo is toen de Zondagsschool al spoedig een macht in het leven geworden, en een macht, er is geen twijfel aan, die onder 's Heeren leiding, een tijdlang onbegrijpelijk veel goed heeft gedaan, ook in ons land.

Thans echter gevoelt men zelf, in Amerika evengoed als hier, dat een Zondagsschool zonder catechisatie ongerijmd is, en ook begint men er iets van te gevoelen, dat het houden van Zondagsschool door ieder die wil, zonder kennis of voorbereiding, allerlei ongezonde uitlegging der Schrift onder het jonge geslacht brengt, en allerlei sectarisme en ketterij in de hand werkt. Eerst onbedoeld, uit onkunde. Maar straks ook opzettelijk, als men, zelf in sectarische gevoelens vervallen, die met opzet drijft.

Intelligente dames, die sinds jaren op het terrein der Zondagsschool, met eere werkzaam waren, klaagden hier in Amerika zeer ernstig over. Ze begrepen zelven dat er verandering moest komen, zoo blijven kon het niet.

Dát voor wat de *kerk* aangaat. En wat betreft het *huisgezin*, zoo lijdt het wel geen tegenspraak, dat als de vader en de moeder hun plicht doen, hun kinderen op geen Zondagsschool hooren.

Intusschen mag evenmin ontkend, dat er niet vele vaders en moeders zijn, die ten deze hun plicht op zoo ernstige wijze vervullen, dat ze voor hun kinderen de Zondagsschool overbodig maken.

Men moet hier niet wijzen op wat in enkele geregelde gezinnen gebeurt, waar de vader veel thuis is en met zijn kinderen verkeert. Men moet denken aan die duizenden, die steeds buitenshuis arbeiden, vaak nooit anders thuis komen, dan om hun kinderen reeds ter ruste te vinden, en ze 's morgens te verlaten als ze nog slapen.

En waar nu de ouders hun plicht óf niet willen óf niet kunnen vervullen, óf althans dien niet geregeld en op vaste tijden vervullen, daar is voor duizenden kinderen de Zondagsschool vaak de eenige gelegenheid, om iets van den Bijbel te hooren, vooral zoo die kinderen niet op een school met den Bijbel gaan.

Al erkennen we dus volmondig, dat de Zondagsschool overtollig is, als het huisgezin en de school geven wat ze geven moeten, toch worde daarom vooralsnog de Zondagsschool in het gemeen niet verworpen.

Ook hier geldt het: Verderf ze niet. Er is een zegen in.

Ineengroeiing.

V.

Zoo is dan de heilige Godgeleerdheid onder ons geëerd als *wetenschap*, en als wetenschap hangt ze organisch met *de* wetenschap saam. Een verband dat los wordt gerukt, als de beoefenaars der wetenschap, bij welk deel van hun arbeidsveld ook, de Heilige Schrift ter zijde zetten, en Gods Woord verwerpen, maar dat tot zijn recht komt en gevoeld wordt, zoodra weêr alle wetenschap de beginselen der Heilige Schrift, niet naar valsche maar naar gezuiverde opvatting, d. i. de Gereformeerde beginselen eert.

En evenzoo vonden we als resultaat, dat de aldus beoefende wetenschap opkomt niet buiten de kerk, maar uit de kerk, mits genomen niet als instituut maar als organisme, en alzoo evenals elke andere organische levensuiting van particuliere spontaneïteit uitgaat, onder de leiding van Hem, wiens de gaven, de talenten en de gelegenheden zijn.

En eindelijk dat deze spontane levensuiting geleid en bevorderd kan worden, door enkele personen, door een vereeniging, of door eene institutaire kerk.

Thans dient derhalve gevraagd: Is dit laatste verkieslijk en geraden? Heeft eene institutaire kerk hier voorkeur? Is zij hier meer dan een particuliere vereeniging tot optreden gerechtigd?

En dan lijdt het geen twijfel, of nog altoos zijn er velen onder de Gereformeerden, die hierop zeggen: *Ja*. Nu wel niet voor het geheel der wetenschap, maar wel voor de wetenschap der Theologie. En als grond voor dit hun zeggen, verwijzen ze dan liefst naar wat Paulus aan Timotheus schreef, dat de kerk is „de pilaar en vastigheid der waarheid."

Dit nu verstaan we volkomen.

Ja zoo weinig verwonderen we ons over veler neiging om wat de wetenschap der Theologie betreft, aan de institutaire kerk de voorkeur te geven, dat we veeleer niet warm genoeg danken kunnen, dat gelukkiglijk ook op dit punt zoo veler oog nog voor de diepere en juistere opvatting geopend bleef.

We zeggen dit niet, om het beroep op 1 Tim 3 : 15. Niet toch *om* dat woord van Paulus omhelsde men dit denkbeeld, maar voor een gelief koosd denkbeeld beriep men zich op deze apostolische uitspraak.

De bedoelde uitspraak luidt: „Deze dingen schrijf ik u, hopende zeer haast tot u te komen, maar zoo ik vertoef, opdat gij moogt weten, hoe men in het huis Gods moet verkeeren, hetwelk is de gemeente des levenden Gods, een pilaar en vastigheid der waarheid." Nu is het buiten kijf, dat de apostel in het redeverband handelde van de kerk in haar *ambtelijk* optreden. De dingen, waarover hij schreef, betroffen de vereischten die te stellen zijn bij de verkiezing van ouderlingen, diakenen en diaconessen. Bij de inzetting van personen in het kerkelijk ambt moest Timotheus zoo ernstig mogelijk toezien, omdat het hier gold het „huis Gods," welk „huis Gods" is de gemeente des levenden Gods, en daarom zijn moet een pilaar en vastigheid der waarheid.

Strekt dit zeggen nu, om op de keuze van *orthodoxe* leerende en regeerende ouderlingen en diakenen aan te dringen? Stellig niet. Dat ze rechtzinnig *moeten* zijn spreekt vanzelf, maar hiervan spreekt Paulus hier met geen woord. Dit onderstelt hij. Maar hetgeen waarop hij bij de keuze van predikanten, ouderlingen en diakenen hier aandringt, is dat het godzalige, eerbare, wakkere mannen zullen zijn. In niet minder dan zeven verzen somt Paulus op wat Timotheüs in een leeraar of ouderling moet zoeken, maar onder al die vereischten is er niet één dat op de belijdenis ziet, ze zien alle op *de persoonlijke levensexistentie*. Evenzoo is het bij de diakenen en diaconessen. Alleen zou men nog kunnen zeggen, dat van de diakenen staat: dat ze de verborgenheid des geloofs in een reine conscientie moeten houden. Toch toont heel het verband, dat dit niet twee eischen zijn: 1°. dat ze de *verborgenheid des geloofs* moeten houden, en 2°. dat ze dit doen moeten in *een reine conscientie*. Integendeel, dat de gekozene de verborgenheid des geloofs kende, wordt bij allen *ondersteld*, maar waarop wordt aangedrongen is dat ze dat doen zullen in een reine conscientie.

Die verborgenheid, zoo zegt het slotvers, is *zoo groot*, zoo heilig, zoo aanbiddelijk, dat wie geroepen worden om in het huis Gods op te treden, van zoo godzaligen wandel moeten zijn, dat ze den machtigen indruk van die verborgenheid niet verzwakken, maar sterken. Wie hen aanstelt, zal bedenken dat ze worden aangesteld, niet om in een maatschappelijk huis maar in het huis Gods te verkeeren; dat ze daarom in hun eigen huishouding hun proefstuk moeten hebben geleverd, want, zegt vers 5, wie zijn eigen huis niet weet te regeeren, hoe zal hij voor de *gemeente Gods* zorg dragen; de kerk nu is *gemeente des levenden Gods*, en alzoo moeten de ambten op zulk een wijze bezet worden, dat de kerk metterdaad zij een pilaar en vastigheid der waarheid, d. i. blijkens vers 16, een pilaar en vastigheid van de verborgenheid der godzaligheid.

De apostel spreekt alzoo niet uit, dat de institutaire kerk vanzelf en altoos de pilaar en vastigheid der waarheid *is*, maar dat ze geroepen is om dat te zijn, dat ze dit alleen is voor zoover ze de gemeente des levenden Gods is, en dat ze om dit te kunnen zijn, leeraren en ouderlingen, diakenen en diaconessen moet hebben, gelijk Paulus ze in vers 1—13 geteekend heeft.

De voorstelling alsof uit 1 Tim. 3 : 15 *per se* zou volgen, dat de institutaire kerk „pilaar en vastigheid der waarheid" is, wordt dan ook lijnrecht weêrsproken door de historie. Zelfs op dit oogenblik is verweg de overgroote meerderheid der geïnstitueerde kerken allesbehalve „een pilaar en vastigheid der waarheid." Denk maar aan de duizenden en tienduizenden geïnstitueerde kerken in heel het zuiden van Europa, in Rusland en zelfs in Duitschland. Ook in ons eigen land zijn duizenden geïnstitueerde kerken, en van slechts een kleine groep kan gezegd worden, dat ze in het ambt als *conditio sine qua non* „het houden van de verborgenheid des geloofs" in alle ambten onderstellen, en door het ambt de ware belijdenis sterken en bevestigen.

Nog duidelijker intusschen wordt dit, zoo ge u terugdenkt in de 15de eeuw, toen *alle* geïnstitueerde kerken waren afgeweken, en de zuivere belijdenis van de verborgenheid der godzaligheid tegen de geïnstitueerde kerken in moest gehandhaafd worden door particuliere personen.

En tot hetzelfde resultaat leidt ons eigen verleden uit 1834 en 1886. Ook toen toch zijn particuliere personen in tal van plaatsen tegen het ambt en tegen de geïnstitueerde kerken moeten optreden, om in en door het ambt de verborgenheid der godzaligheid weêr te sterken en te bevestigen, en door reconstitutie of institutie van ambtelijke kerken de geïnstitueerde kerken weêr tot een pilaar en vastigheid der waarheid *te maken*.

Wie alzoo 1 Tim. 3 : 15 in zijn verband neemt, en *niet* als geïsoleerde uitspraak, kan tot geen andere conclusie komen, dan dat Paulus hier verklaart, niet, wat de geïsoleerde kerk altoos is, maar wat ze zijn moet, en dat, opdat ze dit zij, alleen godzalige mannen in het ambt mogen worden ingezet.

De geopenbaarde waarheid, de verborgenheid der godzaligheid vindt in de gemeente Gods haar natuurlijke draagster. Daarom moet de geïnstitueerde kerk wezenlijke openbaring van de gemeente des levenden Gods zijn. En dit nu kan ze alleen zijn en blijven, indien het ambt, waardoor de kerk eerst instituut wordt, bediend wordt door mannen die door hun godzaligen wandel metterdaad een aanbevelingsbrief zijn.

Er staat dan ook niet dat de kerk is *de* pilaar en *de* vastigheid des geloofs of der waarheid, maar *een* pilaar en *een* vastigheid. Immers de waarheid kan ook door velerlei andere dingen gesterkt, gesteund en gemaintineerd worden, en ze is dit gedaan in al die perioden der historie van vroeger en van later tijd, toen juist de geïnstitueerde kerk het niet was, en deswege bestreden moest worden.

Was de geïnstitueerde kerk in absoluten zin, *de eenige* pilaar en vastigheid der waarheid, dan zou, toen eenmaal de geïnstitueerde kerk inzonk en afdaalde, de waarheid, als we zoo zeggen mogen, voor den grond hebben gelegen. Doch dit is niet zoo geschied, ook waar de geïnstitueerde kerk ophield het te zijn, heeft God op heel andere wijze „een pilaar en vastigheid" aan zijn waarheid geschonken.

Dat de Roomsche kerk hier de absolute opvatting huldigt is natuurlijk. Valt alle onderscheid tusschen de kerk als zichtbare verschijning en onzichtbaar wezen weg, dan is *waarheid* datgene wat het instituut belijdt en leert, en kan er van actie *tegen* het instituut nooit sprake zijn. Maar zoo is het niet onder ons. Wij zeggen, vóór alle dingen heeft de geïnstitueerde kerk de roeping, om een pilaar en een vastigheid der waarheid te zijn, en opdat ze dit zij, moet in het ambt niemand staan, dan die de verborgenheid des geloofs houdt in een reine conscientie, en door zijn godzaligen wandel die verborgenheid aankweekt en alzoo sterkt.

Dat we veler neiging, om de beoefening der Theologische wetenschap liever van de geïnstitueerde kerk dan van particulieren te zien uitgaan, verklaarden zeer wel te begrijpen, is dus in het minst niet om wat in 1 Tim. 3 : 15 staat.

Neen, die neiging is veeleer daaruit geboren, dat in den aanvang van deze eeuw de openbare Universiteiten, en zoo ook de faculteit der Theologie, ten onzent van de waarheid zijn afgevallen, zoodoende ongeloovige predikanten hebben gekweekt, en door die ongeloovige of halfgeloovige predikanten, het geloofsleven in de kerken bedorven en vervalscht hadden.

Dit droeve feit kweekte op zeer natuurlijke wijze de overtuiging, dat in de Universiteit het bederf zat, en dat men niet beter kon doen, dan weêr te vluchten in de School die van de geïnstitueerde kerken uitging.

Het stond er juist omgekeerd meê als in de dagen der Reformatie.

Op het laatst der Middeleeuwen was geheel de beoefening der Theologie in handen van de geïnstitueerde kerk. De kerk had elk hoogleeraar in de Theologie in haar macht. En toen was het bederf der kerk juist een gevolg geweest van deze kerkelijk gelijkte Theologische wetenschap.

Vandaar dat destijds van Gereformeerden kant het geroep uitging: Geen kerkelijke School, maar de Universiteit!

In onze eeuw daarentegen had men aanvankelijk niet anders dan de Universiteit, en nu van die Universiteit het bederf in de kerk sloop, keerde het geroep om en werd: Niet de Universiteit, maar een School van de geïnstitueerde kerk!

Dat was zóó begrijpelijk en natuurlijk, dat niet alleen hier te lande, maar evenzoo in Zwitserland, Engeland en Amerika lange jaren geen ander denkbeeld opkwam. Eerst keer kwam hierin eerst, toen de Wet op het